

Nr 224.

Ankom till riksdagens kansli den 18 juni 1946 kl. 4 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vidtagande av vissa åtgärder inom sinnessjukvårdsorganisationen.

(3:e avd.)

I propositionen nr 247 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 26 april 1946, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att låta träffa överenskommelse med Jönköpings stad om övertagande på i huvudsak av departementschefen angivna villkor av stadens kvalificerade sinnessjukvård, dels medgiva, att investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. må tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för vissa kompletteringsarbeten vid Sidsjöns sjukhus i Sundsvall samt för uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen nr 281/1944 förordad förslag av nya ekonomibyggnader å arrendegården Hunnerup under S:t Lars sjukhus i Lund, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att låta träffa avtal angående förvärv för statens räkning för en kostnad av högst 800 000 kronor och på de villkor i övrigt, som finnas skäligen, av Gävle stads ålderdomshem m. m. för utnyttjande i den statliga sinnessjukvården.

I propositionen nr 177 till årets riksdag framlades vissa förslag rörande utbyggnad av sinnessjukvården jämte anslagsäskanden för nästa budgetår. Sedan propositionen avlåtits ha inom socialdepartementet slutberetts frågor om statsövertagande av viss del av sinnessjukvården i Jönköpings stad, kompletteringsarbeten vid Sidsjöns sjukhus och uppförande av nya ekonomibyggnader å arrendegården Hunnerup under S:t Lars sjukhus, vilka frågor underställas riksdagen i förevarande proposition. Frågan om förvärv och ombyggnad till sinnessjukhus av Gävle stads ålderdomshem har i samband härmed upptagits till behandling.

Överförande å staten av viss del av sinnessjukvården i Jönköpings stad. Sinnessjukvården i Jönköpings stad har hittills ombesörjts genom att de sjuka omhändertagits å ålderdomshemmet, där de vårdats i en särskild byggnad å fattigvårdsanstaltens tomt. I samband med att staden planerar

uppförande av en ny fattigvårdsanstalt ha planer uppkommit att anordna platser för de sinnessjuka annorstädes än i anslutning till ålderdomshemmet.

I skrivelse den 22 november 1945 ha *stadsfullmäktige i Jönköping* hemställt om tillstånd att å det till Ryhovs sjukhus i Jönköping hörande området uppföra en provisorisk paviljong med högst 38 vårdplatser för sinnessjuka. För den händelse sådant tillstånd skulle lämnas, åtog sig stadsfullmäktige att till kronan överlämna paviljongen under förutsättning att staten mot vanlig avgift övertog vården av samtliga stadens sinnessjuka, som icke kunde erhålla plats på annan anstalt, samt beredde möjlighet för stadens sinnessjukvårdspersonal att övergå till anställning vid statlig anstalt för sinnessjukvården.

I ärendet ha *yttranden* avgivits av länsstyrelsen i Jönköpings län, statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i tredje distriktet, medicinalstyrelsen — efter hörande av direktionen för Ryhovs sjukhus, vilken såsom eget utlåtande åberopat ett yttrande av sjukhuschefen — samt statskontoret.

Medicinalstyrelsen har därvid anfört bland annat.

Vad angår villkoren för den ifrågasatta överenskommelsen ansluter sig medicinalstyrelsen helt till sjukhuschefens, av direktionen tillstyrkta yttrande. I avtalet böra sålunda inryckas bestämmelser om *dels* att ritningar och arbetsbeskrivning till den ifrågasatta paviljongen skola godkännas av medicinalstyrelsen efter byggnadsstyrelsens hörande, *dels* att staten icke åtager sig vård av andra sinnessjuka från Jönköping än av sådana, som äro i behov av vård å sinnessjukhus, *dels* ock slutligen att vid stadens sinnessjukavdelning anställd personal endast i den mån densamma efter provning i varje särskilt fall må finnas lämplig anställas i den statliga sinnessjukvården. Den föreslagna nya paviljongen bör vidare, så snart den blivit färdigställd och genom medicinalstyrelsens försorg avsynad, överlämnas till staten, som därefter skulle ansvara för normalt underhåll av densamma. Jönköpings stad synes dock böra svara för sådana reparationer, som under en ansvarstid av 2 år från avsyningsdagen må betingas av bristfälligheter i byggnadsarbetenas utförande.

Departementschefen har anfört följande.

Medicinalstyrelsen har i skrivelse den 11 september 1945 framlagt förslag till en tioårsplan för utbyggande av sinnessjukvården. Närmare redogörelse för innehållet av denna plan lämnas i den förenämnda propositionen nr 177/1946, vari även framställts Kungl. Maj:ts förslag i anledning av densamma.

I enlighet med av statsmakterna tidigare tillkännagiven principuppfattning angående statens ansvar för den kvalificerade sinnessjukvården har medicinalstyrelsen vid tioårsplanens upprättande utgått ifrån att å statens sinnessjukhus skola omhändertagas alla sinnessjuka, som äro i behov av vård å anstalt med fullständig medicinsk utrustning. För att vårdmöjligheter skola stå till buds i erforderlig utsträckning — vilket nu icke är fallet — har föreslagits främst, att nya vårdplatser inrättas å de statliga sinnessjukhusen. Medicinalstyrelsen har räknat med att efter hand som de för-

ordade åtgärderna genomföras de kommunala sinnessjukhusen skola befrias från det klientel, som kräver kvalificerad vård.

Jag har i propositionen tillstyrkt vissa av de i medicinalstyrelsens tioårsplan ingående förslagen. I andra delar har jag ansett ytterligare utredning erforderlig. Då emellertid även jag förutsätter, att den av statsmakterna tidigare intagna principståndpunkten rörande avgränsningen av statens och kommunernas ansvar för sinnessjukvården skall ligga till grund för den statliga sinnessjukvårdens planläggning för det närmaste årtiondet, anser jag att man bör utgå ifrån att kommunerna i framtiden icke skola behöva sörja för kvalificerade vårdfall. Med hänsyn härtill och i betraktande av föreliggande särskilda omständigheter, vilka göra det angeläget att Jönköpings stad redan nu befrias från ansvaret för den kvalificerade sinnessjukvården, har jag, då den föreslagna uppgörelsen även i ekonomiskt hänseende synes försvarlig, i princip intet att erinra mot att överenskommelse träffas med staden om övertagande av nämnda sinnessjukvård. Villkoren för överenskommelsen torde böra utformas på sätt medicinalstyrelsen föreslagit.

Kompletteringsarbeten vid Sidsjöns sjukhus i Sundsvall. I skrivelse den 4 mars 1946 har *byggnadsstyrelsen* beträffande det år 1943 färdigställda Sidsjöns sjukhus i Sundsvall anfört bland annat följande.

Vid såväl detta som andra styrelsens byggnadsföretag gjorda iakttagelser hava emellertid numera givit vid handen, att åtgärder snarast måste vidtagas för förbättring av isoleringen i sjukpaviljongernas vindsbjälklag. Då vid tiden för arbetenas utförande tillräcklig erfarenhet saknades beträffande det använda uppvärmningssystemet (så kallat crittalsystem med rörslingor, ingjutna jämväl i vindsbjälklagen), har för dessa bjälklag beräknats endast sedvanlig värmeisoleringsförmåga, vilket visat sig ej vara tillfyllest och medfört ökad värmeavgivning till vindar och yttertak. Härigenom hava en del olägenheter förorsakats, såsom ökad bränsleåtgång, isbildning vid takfot med risk för nedfallande istappar och så småningom uppkommande skador å yttertaken. Styrelsen har dock vid vindsbjälklagens utförande haft uppmärksamheten fäst på möjligen uppkommande behov av ytterligare isoleringsåtgärder, varför bjälklagen utförts utan övergolv. Härigenom kan i mån av behov isoleringen utan olägenhet göras mer effektiv genom påförande av ytterligare bjälklagsfyllning.

Kostnaderna för erforderliga isoleringsåtgärder ha beräknats till 63 000 kronor.

Kungl. Maj:t anhåller om bemyndigande att för isoleringsåtgärdernas utförande få anlita anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. Med hänsyn till den relativt långa leveranstiden för isoleringsmaterialen anses medel för ändamålet icke behöva ställas till förfogande förrän under budgetåret 1946/47.

Uppförande av nya ekonomibyggnader å arrendegården Hunnerup under S:t Lars sjukhus i Lund. Ekonomibyggnaderna på den utarrenderade lantbruksfastigheten Hunnerup befinna sig numera i så dåligt skick att uppförande av nya byggnader sedan åtskilliga år varit aktuellt. För uppförande av häststall, ladugård, svinstall och hönshus upptogs på allmän beredskaps-

stat II för budgetåret 1944/45 ett anslag av 108 000 kronor. Vid bestämmande av anslagsbeloppet förutsattes, att arrendatorn skulle svara för vissa kostnader, beräknade till 7 000 kronor.

I skrivelse den 16 mars 1946 har *medicinalstyrelsen* hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för att ifrågavarande byggnadsarbeten må komma till utförande snarast möjligt. Styrelsen öfverförmäler, att förste byråingenjören i byggnadsstyrelsen C. G. W. Malm efter besiktning av ekonomibyggnaderna å Hunnerup meddelat, att dessa nu befunne sig i så dåligt skick, att fara för ras kunde anses föreligga.

Kungl. Maj:t föreslår, att medel för ändamålet ställas till förfogande från anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Förvärv och ombyggnad av Gävle stads ålderdomshem. Såsom ett led i pågående strävanden att tillgodose platsbehovet inom den statliga sinnessjukvården genom anordnande av ytterligare smärre sekundäravdelningar, anslutna till befintliga statliga sinnessjukhus, har *medicinalstyrelsen* i skrivelse den 26 januari 1945 framlagt förslag om förvärv och ombyggnad av ålderdomshemmet i Gävle. Beträffande förslaget har *medicinalstyrelsen* anfört följande.

Fattigvårdsanstalterna bestå av följande byggnader:

Ålderdoms- och sjukhemmet, en äldre byggnad av sten i tre våningar, moderniserad 1925—1927, med 142 platser, *ålderdomshemmet*, av sten i två våningar, färdigt 1935, ett fullt modernt hem med 50 platser, *kommunala sinnessjukhuset* av sten i en våning, färdigt 1904, med 46 platser men med mycket goda utrymmen, medgivande större beläggning och byggt med tanke på framtida påbyggnad med en eller två våningar, *härbärgesbyggnad* med cirka 25 platser jämte 8 personalrum, *administrationsbyggnad* av sten i två våningar, färdig 1925, med 23 rum, *personalbostad* med 17 rum, stort *centralkök* och *tvättinrättning*, uppförda 1925—1927, *verkstadsbyggnad* av sten i tre våningar och källarvåning, *bårhus*, nyuppfört, samt diverse *uthusutrymmen*. Inom området ligga även *tvenne barnhem*, upptagningshem för mödrar och späda barn med 22 platser och upptagningshem för äldre barn med 25 à 30 platser.

Anstaltsområdet, som är beläget i stadens södra utkant, är relativt rymligt, cirka 11 hektar, välordnat och har gamla vackra park- och trädgårdsanläggningar. Det medger en mycket omfattande trädgårdsskötsel.

Utredningen av erforderliga förändringar har styrelsen anförtrott åt sina vanliga experter: arkitekten Hakon Ahlberg, Hugo Theorells ingenjörbyrå, Bergströms ingenjörbyrå & c:o samt elektriska provningsanstalten aktieföretag, vilka var för sig kostnadsberäknat planerade om- och tillbyggnader. Anläggningen beräknas efter ombyggnaden komma att inrymma 174 platser för män och 99 platser för kvinnor. För att bättre utnyttja området, för billiga driften och få en lämpligare avvägning mellan könssidorna bör enligt styrelsens förmenande en ny paviljong med 37 platser för kvinnor uppföras. Det totala antalet vårdplatser uppgår därmed till 310. Förslaget innebär även nyuppförande av en portvaktstuga, dit telefonväxeln förlägges.

Vårdplatserna fördela sig på följande sätt: fyra avdelningar för kvinnor med 41 respektive 29, 29 och 37 vårdplatser och fyra för män med 29

respektive 57, 56 och 34 vårdplatser. Därvid är att märka, att de båda största mansavdelningarna äro uppdelade i vardera 2 halvor, av vilka den ena om dagen bör vara tömd på patienter.

Förslaget omfattar ett relativt rikligt antal bostäder, av vilka dock endast ett mindre antal nyinrättats. Bostadsbeståndet kommer sålunda att omfatta lägenheter för överläkare, syssloman, en andre läkare och en maskinmästare. Härutöver finnas 3 lägenheter om 2 rum och kök, 3 dubletter och 49 enkelrum för övrig personal.

Kök och tvätt bliva väl tillgodosedda. För patienternas arbete förutom med trädgårdsarbete och hjälp på avdelningarna samt i kök och tvätt blir väl sörjt med ett flertal verkstäder för snickeri, måleri, skrädveri, bokbinderi, skomakeri, korgmakeri m. m.

Kostnaderna för ifrågavarande byggnadsarbeten har medicinalstyrelsen uppskattat till cirka 1 400 000 kronor. Styrelsen har därvid räknat med att värmeledningssystemet i erforderliga delar skulle omläggas och värmecentral för hela anläggningen inrättas samt att ventilation och övriga hygieniska installationer skulle bliva fullt moderna. Då Gävle stadsfullmäktige genom beslut den 27 juni 1944 — under förutsättning av statsmakternas bifall — förklarat sig villiga försälja fastigheten till statsverket för en köpeskilling av 800 000 kronor, skulle alltså den sammanlagda kostnaden för förslagens genomförande uppgå till (1 400 000 + 800 000) 2 200 000 kronor eller till cirka 7 100 kronor per vårdplats. Detta pris har medicinalstyrelsen funnit förmånligt.

I ärendet har *byggnadsstyrelsen* avgivit yttrande.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

I den av medicinalstyrelsen utarbetade, i propositionen nr 177/1946 redovisade tioårsplanen för den statliga sinnessjukvårdens utbyggande ingick förslag om inrättande på statens sinnessjukhus av ett antal nya vårdplatser. Jag ansåg mig med avseende å denna del av planen böra ställa mig i stort sett avvaktande i avbidan på ytterligare utredning i vissa frågor av mera principiell betydelse. De åtgärder, som kunde finnas erforderliga för tillgodoseende av det aktuella platsbehovet, borde enligt min mening om möjligt genomföras inom den nuvarande anstaltsorganisationens ram. Jag framlade i sådant hänseende åtskilliga förslag, vilka för budgetåret 1946/47 skulle — jämte vissa andra byggnadsåtgärder för sinnessjukvårdens ändamål — draga en kostnad av sammanlagt omkring 5,8 miljoner kronor.

Förslaget om inköp och ombyggnad av ålderdomshemmet i Gävle anser jag böra genomföras utan avbidan på resultatet av den av mig förordade principutredningen. Det platsantal, som skulle ställas till förfogande å anstalten i Gävle, torde under alla omständigheter vara erforderligt. Kostnaden för köpet och för utförandet av föreslagna byggnadsarbeten skulle — räknad per vårdplats — uppgå endast till omkring hälften av motsvarande kostnad vid uppförande av nytt sinnessjukhus. Även anstaltens läge synes vara lämpligt. Jag tillstyrker därför, att uppgörelse träffas med Gävle stad om förvärv för en köpeskilling av högst 800 000 kronor av den fasta egendom, som avses i stadsfullmäktiges beslut den 27 juni 1944.

Då fastigheten icke torde kunna tillträdas förrän tidigast budgetåret

1948/49, är frågan om medelsanvisning för förvärvet och för verkställande av erforderliga byggnadsarbeten icke nu aktuell. Med hänsyn härtill torde med ställningstagandet till byggnadsarbetenas omfattning och närmare utformning kunna tills vidare anstå.

På Kungl. Maj:t torde böra ankomma att i sinom tid fatta beslut om den nya anstaltens organisatoriska ställning inom sinnessjukvården.

Utskottet. Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot de i propositionen framlagda förslag, vilka avse *överförande å staten av viss del av sinnessjukvården i Jönköpings stad, kompletteringsarbeten vid Sidsjöns sjukhus i Sundsvall och uppförande av nya ekonomibyggnader å arrendegården Hunnerup under S:t Lars sjukhus i Lund.*

Vidkommande frågan om *förvärv och ombyggnad av Gävle stads ålderdomshem* för inrättande av ett statligt sinnessjukhus har utskottet funnit förläggning till Gävle av ett dylikt sjukhus av ifrågasatt storlek ändamålsenlig. Vid ett besök på platsen har utskottet jämväl funnit det föreslagna området ur olika synpunkter lämpligt. Dess belägenhet inom stadens bebyggda del, vilket föranleder att detsamma måste åsättas ett förhållandevis högt värde om det skulle tänkas utnyttjas såsom tomtmark, är måhända dock ej ur alla synpunkter fördelaktig.

Nybyggnad ifrågasättes endast för en paviljong med 37 platser och en portvaksstuga. Kostnaderna för iordningställande av befintliga byggnader för återstoden av de beräknade 310 vårdplatserna, personalbostäder m. m. synas utskottet väl optimistiskt beräknade med hänsyn till byggnadernas planlösning och nuvarande skick i fråga om utrustning m. m. Enligt vad utskottet inhämtat ha beräkningarna uppgjorts 1943 och då en viss stegring i byggnadskostnaderna därefter inträtt, torde man redan av denna anledning ha att räkna med större utgifter än i propositionen angivits. Vid övertagande av äldre byggnader för sjukvårdsändamål måste vidare kostnaderna för det framtida underhållet liksom driftkostnaderna i övrigt antagas bliva betydligt större än vid nybyggnad. Den för sjukhusets inrättande beräknade kostnaden per vårdplats bör därför i ett sådant fall ligga betydligt lägre än en beräknad kostnad för nybyggnad för att ombyggnadsföretaget skall anses innebära god ekonomi. Med hänsyn härtill och till de erfarenheter, som gjorts på andra områden rörande storleken av merkostnader av här avsett slag, har inom utskottet ifrågasatts, huruvida de befintliga byggnaderna kunna anses representera något större värde för staten för det ändamål, till vilket de skulle förvärvas.

Utskottet delar emellertid medicinalstyrelsens uppfattning att den föreliggande möjligheten att tillskapa cirka 300 vårdplatser genom inrättande av ett sjukhus, som icke blir undermåligt, för en kostnad per vårdplats av den storleksordning, varom här är fråga, bör utnyttjas, även om det sker till priset av ökade framtida utgifter för underhåll och drift. Angelägenheten av att snarast tillgodose det aktuella platsbehovet inom den kvalificerade sin-

nessjukvården har varit avgörande vid detta ställningstagande. Emellertid vill utskottet framhålla, att en mycket betydande del av den ifrågasatta köpeskillingen, 800 000 kronor, från ovan angivna bedömningsgrunder måste anses belöpa på marken. Med hänsyn till avsevärda fördelar för staden, som äro förenade med sjukhusets inrättande, har utskottet funnit denna gottgörelse väl hög. Utskottet tillstyrker dock det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet men förutsätter, att Kungl. Maj:t innan köpavtal träffas ånyo upptager förhandlingar med Gävle stad om köpeskillingens storlek.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att låta träffa överenskomelse med Jönköpings stad om övertagande av stadens kvalificerade sinnessjukvård på i huvudsak de villkor, vilka angivits i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 26 april 1946;

II. medgiva, att investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. må tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för

a) i nämnda protokoll angivna kompletteringsarbeten vid Sidsjöns sjukhus i Sundsvall,

b) uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med det i propositionen nr 281/1944 förordade förslaget av nya ekonomibyggnader å arrendegården Hunnerup under S:t Lars sjukhus i Lund;

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att låta träffa avtal angående förvärv för statens räkning för en kostnad av högst 800 000 kronor och på de villkor i övrigt, som finnas skäligen, av Gävle stads ålderdomshem m. m. för utnyttjande i den statliga sinnessjukvården.

Stockholm den 18 juni 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Bäckström, Karl Andersson, Mannerskantz, Gustaf Karlsson, Gillström, Näsström, Gustav Emil Andersson, Rosenberg, Hesselbom* och *Ivar Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Ward, Falla, Bergström, Rubbestad, Andersson* i Malmö, *Mårtensson, Pettersson* i Dahl, *Viklund, Malmborg* i Skövde, *Holmström* och *Petterson* i Degerfors.
